

ζ. Τα ελληνικά χρώματα

Η ζωγραφική στην αρχαιότητα ήταν πιο φημισμένη από τη γλυπτική, δε σώζονται όμως παρά ελάχιστα δείγματα, τα περισσότερα από τα οποία κοσμούν αγγεία. Ο Παρθενώνας ήταν ζωγραφισμένος, αλλά η ζωγραφική του διακόσμηση έχει καταστραφεί. Γνωρίζουμε βέβαια ότι σχημάτιζε μαιάνδρους (γεωμετρικά σχέδια) ή ανθέμια (λουλούδια) (εικ. 325) και πολλές φορές συμπλήρωνε τα ανάγλυφα, ποτέ όμως δεν καταλάμβανε τα κύρια αρχιτεκτονικά μέλη, αλλά περιοριζόταν σε ουδέτερες επιφάνειες.

Παρ' όλο που η χώρα μας διαθέτει μια πλούσια ποικιλία χρωμάτων (εικ. 324), στη ζωγραφική της αρχαίας Ελλάδας κυριαρχούσαν τέσσερα χρώματα: Το λευκό, η ώχρα, το πορφυρό (κόκκινο) και το μαύρο.

Οι πρώτες ύλες για τα χρώματα υπήρχαν στη φύση ή ήταν αποτέλεσμα κάποιας απλής επεξεργασίας, π.χ. για να κατασκευάσουν το μαύρο, έκαιγαν ρετσίνα από τα πεύκα και έπαιρναν την καπνιά.

Δημιουργώ χρώματα

Έχεις παρατηρήσει πόσο διαφορετικά χρώματα έχουν τα φυσικά υλικά; Σκέφθηκες ποτέ να κατασκευάσεις τα δικά σου χρώματα και μ' αυτά να ζωγραφίσεις;

Χώματα και άμμος, πέτρες και βότσαλα, ρίζες, φύλλα, λουλούδια, καρποί και χυμοί σε περιμένουν να τ' ανακαλύψεις.

 Κάνε τη δική σου συλλογή.

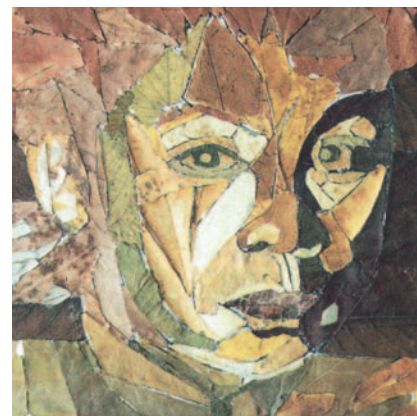
Τα στερεά υλικά μπορείς να τα κολλήσεις πάνω στο έργο σου στη μορφή που τα βρήκες ή να τα τρίψεις, να τα κοπανήσεις και να τα κοσκινίσεις (εικ. 327-330). Αν αναμειξεις τις σκόινες σου με υδροδιαλυτή κόλλα, θα μπορείς να ζωγραφίσεις όπως με την τέμπερα. Με τους χυμούς θα ζωγραφίσεις όπως με τα μελάνια.

322. Χρωματιστά πετρώματα

323. Ανθέμια από μακεδονικό τάφο 2ος αι. π.Χ.

324. «Προσωπογραφία με φύλλα»
Παναγιώτης Μ. 13 ετών

325. Κονιοροποίηση χρωμάτων

326. Κοσκίνισμα

327. Χρώματα σε μορφή σκόνης

328. Ζωγραφική με φυσικά χρώματα

Τι θυμάμαι

- Θυμάσαι δύο εκλεπτύνσεις του Παρθενώνα που του δίνουν χαρακτηριστικά ενός ζωντανού οργανισμού; Με ποιες φυσικές λειτουργίες θα μπορούσες να τις παρομοιάσεις;
- Παρατηρώντας τις εικόνες 301 και 302 βρες τις διαφορές του δωρικού κιονόκρανου από το ιωνικό.
- Συζήτησε με τους συμμαθητές σου τον τρόπο με τον οποίο επηρέασε το δημοκρατικό πολίτευμα της Αθήνας τις ιδέες της κλασικής εποχής και την καλλιτεχνική δημιουργία.
- Τι χαρακτηρισμό θα έδινες στην έκφραση μορφών των ανάγλυφων του Παρθενώνα: οργισμένες, αμήχανες, κεφάτες, ήρεμες ή ταραγμένες; Γιατί νομίζεις ότι παριστάνονται μ' αυτό τον τρόπο;

329. Λ. Όθωνα Αναπαράσταση του Ερεχθείου

- Σάρωσε στον υπολογιστή μια φωτογραφία του Παρθενώνα και στη συνέχεια άλλαξε της εντελώς το φόντο. Τι συναισθήματα σου προκαλεί η αρχική εικόνα και τι η καινούργια;
- Γιατί ο θριγκός των ναών δεν είναι μονοκόμματος αλλά αποτελείται από πολλούς ογκόλιθους (μέλη);
- Πώς είναι εικονογραφημένος ο Παρθενώνας;
- Παρατήρησε προσεκτικά τις εικόνες 297 και 329 και βρες τις ομοιότητες και τις διαφορές του Ιωνικού από το Δωρικό ρυθμό.

Γλωσσάρι

Φειδίας: Ο σημαντικότερος γλύπτης της κλασικής εποχής. Έζησε και δημιούργησε γύρω στο 448 π.Χ. Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι είχε φιλικές σχέσεις με τον Περικλή. Δημιούργησε πολυάριθμα έργα και η επίδραση της τέχνης του διαπότισε την κατοπινή εξέλιξη της γλυπτικής. Βασικά χαρακτηριστικά του έργου του είναι η ισορροπημένη σύνθεση, η εμλέτη των φωτοσκιάσεων, η εξιδανίκευση των μορφών και η λειτουργία της φόρμας όπως σ' ένα ζωντανό οργανισμό. Η τέχνη του εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο τις καλλιτεχνικές τάσεις της κλασικής περιόδου.

Ικτίνος: Σπουδαίος αρχιτέκτονας του δεύτερου μισού του 5ου αι. π.Χ. Γνωρίζουμε όμως ότι είχε στενή συνεργασία με το Φειδία, ο οποίος είχε τη γενική εποπτεία του Παρθενώνα. Οι εκλεπτύνσεις της σύνθεσης του ναού φανερώνουν το έντονο ενδιαφέρον του για την οπτική εντύπωση έργου του. Ο Ικτίνος έγραψε και θεωρητικό κείμενο για τον Παρθενώνα. Πλούτισε το δωρικό οικοδόμημα με διάφορα άλλα στοιχεία, όπως τον ιωνικό τύπο της συνεχούς ζωφόρου, τους ιωνικούς εσωτερικούς κίονες κ.ά.

11. Στους θησαυρούς του Μουσείου

Αισθητική και κριτική

α. Το Μουσείο κι εγώ

Στην πατρίδα μας υπάρχουν πολλά μουσεία τέχνης που είναι γεμάτα από σπάνιους θησαυρούς. Τα περισσότερα παιδιά έχουν επισκεφθεί κάποιο μουσείο. Πολλές φορές όμως αισθάνονται αποξενωμένα και αμήχανα στο χώρο αυτό, με αποτέλεσμα να περνούν βιαστικά και αδιάφορα μπροστά από τα εκθέματα. Ίσως κι εσύ θα έχεις αναρωτηθεί τι σχέση μπορεί να έχεις με όλ' αυτά τα έργα που αντιπροσωπεύουν διαφορετικές εποχές και μακρινούς πολιτισμούς.

Το μουσείο συγκεντρώνει, μελετά, διατηρεί και εκθέτει τα έργα του ανθρώπου. Δεν αντιπροσωπεύει μονάχα το παρελθόν ενός τόπου, αλλά και το παρόν και το μέλλον του, γιατί περιέχει πνευματικούς θησαυρούς για τον τρόπο που αναπτύχθηκε ένα έθνος. Γιατί όμως λέγεται ότι το μουσείο μας βοηθά ν' ανακαλύψουμε τον εαυτό μας;

330. Επίσκεψη με το σχολείο στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας

- Παρατηρώντας τα έργα περασμένων γενεών συνειδητοποιούμε ότι η ζωή μας βρίσκεται ανάμεσα στην προηγούμενη και την επόμενη γενιά.
- Μελετώντας τον τρόπο της ζωής άλλοτε και τώρα θυμόμαστε από πού ξεκινήσαμε, πώς προχωρήσαμε και πού πάμε. Γνωρίζοντας τα επιτεύγματα διαφορετικών πολιτισμών, μαθαίνουμε να αναγνωρίζουμε τη σημασία τους, να βλέπουμε τη ζωή από διαφορετική οπτική γωνία και να αισθανόμαστε μέλη της μεγάλης παγκόσμιας οικογένειας που έχει κοινά προβλήματα και οράματα.
- Ανακαλύπτοντας τις αξίες άλλων εποχών και πολιτισμών σε σύγκριση με την εποχή μας, πλουτίζουμε τις αξίες μας και βρίσκουμε δρόμους για να χαράξουμε τη δική μας πορεία, το δικό μας πολιτισμό.
- Προσεγγίζοντας τις ιδέες και τους τρόπους που εκφράστηκαν, αποκτούμε τα εφόδια που θα μας εμπνεύσουν να εκφράσουμε το νέο αξιοποιώντας τη γνώση του παλιού.
- Τέλος, αναγνωρίζοντας τα συναισθήματα που μας προκαλούν τα έργα και κατακτώντας το γλωσσάρι της τέχνης, μαθαίνουμε να επικοινωνούμε με τον εαυτό μας και τους άλλους.

331. Επίσκεψη στο Λούβρο, Παρίσι

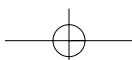
β. Πλησιάζοντας το έργο τέχνης

Αισθητική ανάλυση

Οργάνωσε μια επίσκεψη σε ένα Μουσείο ή σε μια Πινακοθήκη με την παρέα σου ή με όλη την τάξη. Αφιέρωσε λίγο χρόνο, παρατηρώντας προσεκτικά τα έργα. Πλησιάζοντας το εικαστικό δημιούρημα θα δώσεις στον εαυτό σου την ευκαιρία να ανακαλύψει τα μυστικά της μορφής και της τέχνης, να πάρει ιδέες, να δει, να χαρεί, να θαυμάσει ή ακόμα και να διαφωνήσει με τις προτάσεις κάποιων καλλιτεχνών.

Η ενασχόλησή σου με τα εικαστικά θα σε έχει πείσει ότι το έργο τέχνης δεν είναι ένα τυχαίο συμβάν, όλα του τα στοιχεία έχουν λόγο και αιτία. Οι κριτικοί της τέχνης που είναι εξειδικευμένοι στην ανάλυση των έργων, ανακαλύπτουν ένα σύστημα αξιών (την έννοια του ωραίου), με το οποίο αξιολογούν την τέχνη ανάλογα με την εποχή που έχει δημιουργηθεί.

Ποια είναι όμως τα στοιχεία που παρατηρούν οι ειδικοί; Πώς θα μπορούσες κι εσύ να διαμορφώσεις τη δική σου άποψη;

332. Βεργίνα «Η αρπαγή της Περσεφόνης» τοιχογραφία ταφικού μνημείου 4ος αι. π.Χ. Αποδίδεται στο ζωγράφο Νικόμαχο.

Οπτική ανάγνωση

Ένας απλός τρόπος για να κάνεις την ανάλυση ενός έργου είναι να θέσεις στον εαυτό σου ερωτήματα όπως τα παρακάτω:

- ☞ Τι βλέπω στην εικόνα; (Πρόσωπα, στάσεις, αντικείμενα, θέσεις, φόρμες κτλ.)
- ☞ Ποιο είναι το θέμα;
- ☞ Το έργο είναι παραστατικό ή αφηρημένο;
- ☞ Πρόκειται για ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτική, αρχιτεκτονική ή άλλο είδος;
- ☞ Από τι υλικό και με ποια τεχνική είναι φτιαγμένο; (Ελαιογραφία, ξυλογραφία, ανάγλυφο, τι άλλο;)
- ☞ Ποια χρώματα διακρίνω; Είναι θερμά ή ψυχρά, φωτεινά ή σκοτεινά, πλακάτα ή διαβαθμισμένα, με τόνους ή αποχρώσεις;
- ☞ Τι είδους γραμμές υπάρχουν;
- ☞ Πώς είναι οι επιφάνειες; Ακαθόριστες ή με περιγράμματα; Απλές ή σύνθετες;
- ☞ Πώς αποδίδεται ο χώρος, επίπεδος ή τρισδιάστατος;
- ☞ Πώς είναι η σύνθεση, ποιες κατευθύνσεις κυριαρχούν, ποια σχήματα αναγνωρίζω, αν αφαιρέσω τις λεπτομέρειες; Πώς είναι οργανωμένα τα οπτικά βάρη; Υπάρχουν ρυθμοί;
- ☞ Ποιες αντιθέσεις παρατηρώ (στα μεγέθη, στις γραμμές, στις φόρμες, στις θέσεις, στις ποσότητες).

333. Στο Μουσείο της Δήλου

334. Μουσείο της Πέργαμου, Βερολίνο «Θεά με λιοντάρι» από τη μεγάλη μαρμάρινη ζωφόρο στο βωμό της Αθηνάς και του Δία από την Πέργαμο 2ος αι. π.Χ.

11 Στους θησαυρούς του Μουσείου

335. Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας «Ποσειδώνας του Αρτεμείου» χαλκός περ. 460 π. Χ.

Ο ευαίσθητος θεατής

Άνοιξε την ψυχή σου αφήνοντας ελεύθερη τη φαντασία σου, και αφουγκράσου τα συναισθήματα που σου προκαλεί το έργο. Προσπάθησε να ταυτιστείς με την εικόνα ή με ένα στοιχείο της, υποβάλλοντας στον εαυτό σου ερωτήματα όπως αυτά που ακολουθούν:

- Τι στόχους είχε ο καλλιτέχνης χρησιμοποιώντας τη συγκεκριμένη τεχνοτροπία, τα χρώματα, τις γραμμές, τις φόρμες, το φως, τη σύνθεση;
- Τα στοιχεία αυτά είναι χαρούμενα ή μελαγχολικά; Εκφράζουν ενέργεια, δυναμισμό ή στατικότητα; Δίνουν την εντύπωση της κίνησης ή της σταθερότητας;
- Τι μου θυμίζει το έργο; Με τι θα μπορούσα να το παρομοιάσω;
- Τι συναισθήματα μου δημιουργεί; Θαυμασμού, δυσφορίας, ευεξίας, αναστάτωσης, αγωνίας, νοσταλγίας;
- Τι θα αισθανόμουν, αν ήμουν μέρος του έργου αυτού; Ποιο στοιχείο του με εκφράζει;
- Τι γνωρίζω για τη ζωή, την τεχνοτροπία και την εποχή του καλλιτέχνη; Τι πληροφορίες μου δίνει το έργο για την εποχή;

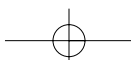
γ. Βλέπω και κατανοώ

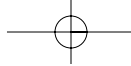
Αναλύοντας ένα έργο μπορείς να συγκεντρώσεις τα στοιχεία που θα σε βοηθήσουν να ερμηνεύσεις την εικόνα με το λόγο. Ο ζωγράφος Βαζαρέλυ (20ός αι.) έγραφε: «Τα αληθινά μηνύματα είναι χτισμένα πάνω σε σταθερές αξίες που επιβιώνουν κατά τη διάρκεια του χρόνου».

Η οργάνωση και ο συνδυασμός των πληροφοριών θα σε οδηγήσουν στα μηνύματα του καλλιτέχνη και τα χαρακτηριστικά της εποχής του. Όμως η αισθητική απόλαυση δεν κατακτάται μονάχα με τη λογική. Χρειάζεται και κάτι ακόμα: την προσωπική σου συμμετοχή.

336. Αρχαιολογικό Μουσείο Μονάχου «Η αναχώρηση του πολεμιστή» από ελληνικό ερυθρόμορφο αγγείο 5ος αι. π. Χ.

337. Επίσκεψη στο Παιδικό Μουσείο της Αθήνας

- 👉 Πώς σχετίζονται όλα παραπάνω συμπεράσματα και οι πληροφορίες μεταξύ τους;
- 👉 Ποιο μήνυμα συμπεραίνω ότι ήθελε να μεταδώσει ο καλλιτέχνης;

Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά διαφέρουν από άτομο σε άτομο, κι αυτό είναι φυσικό, επειδή κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός από τους άλλους.

Δημιουργικές αλλαγές

Παρατηρώντας ένα σχέδιο, σημείωσε τα μηνύματα του καλλιτέχνη που διακρίνεις καθώς και τα δικά σου συναισθήματα. Έπειτα με αφετηρία το έργο, κάνε μια παραλλαγή σχεδιάζοντάς το με το δικό σου τρόπο. Στη συνέχεια κάνε μια παρέμβαση πάνω σ' αυτό π.χ.

- 👉 Χρωμάτισε ένα μέρος του με ένα χρωματιστό μαρκαδόρο.
- 👉 Κόλλησε πάνω του ένα χρωματιστό χαρτί και συμπλήρωσε με μαρκαδόρο από πάνω τα μέρη που έχουν καλυφθεί.
- 👉 Συνδύασέ το με φωτογραφίες από περιοδικά (εικ.339).
- 👉 Πρόσθεσε έντονη φωτοσκίαση.
- 👉 Τόνισε με το μολύβι σου τις καμπύλες ή τις ευθείες γραμμές.

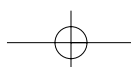
Σημείωσε το μήνυμα και τα συναισθήματα που σου προκαλεί η νέα εικόνα που δημιούργησες και σύγκρινέ το με βάση τις σημειώσεις που έκανες για το αρχικό έργο.

338. Αγόρι που διαβάζει τελετουργικές διατάξεις της μύθσης κάτω από την καθοδήγηση μιας γυναίκας. Τοιχογραφία από τη Βίλα των Μυστηρίων Πομπηία 1ος αι. π.Χ.

339. Αγόρι που διαβάζει τελετουργικές διατάξεις της μύθσης κάτω από την καθοδήγηση μιας γυναίκας. Τοιχογραφία από τη Βίλα των Μυστηρίων Πομπηία 1ος αι. π.Χ.

340. Ζωγραφίζοντας
σαν τον Πικάσο

δ. Εκείνο που μ' αρέσει

Προτίμηση και αξιολόγηση

Το κάθε παιδί μεγαλώνοντας διαμορφώνει τις δικές του προτιμήσεις. Ίσως θα έχεις ακούσει ορισμένους φίλους σου να εμπλέκονται σε ατέλειωτες συζητήσεις υπερασπίζοντας ή απορρίπτοντας ένα είδος ζωγραφικής, μουσικής ή κινηματογράφου. Η προσωπική σου ευχαρίστηση ή δυσαρέσκεια απέναντι σ' ένα έργο είναι θέμα υποκειμενικό, που εξαρτάται από τις ιδιαίτερες ανάγκες, αλλά και από τις εμπειρίες σου. Επειδή όμως ορισμένες ανάγκες μας με το χρόνο αλλάζουν και οι εμπειρίες μας πληθαίνουν, είναι επόμενο να διαφοροποιούνται και οι προτιμήσεις μας. Είναι λοιπόν πιθανό κάποια στιγμή να θεωρήσεις ξεπερασμένο ένα είδος τέχνης ή μια τεχνοτροπία που είχες εξιδανικεύσει στο παρελθόν. Γι αυτό απόλαυσε την τέχνη που σ' αρέσει, χωρίς να αποκλείεις καθετί άλλο, διότι μόνον έτσι θα πληθύνεις τις εμπειρίες σου και θα διευρύνεις τους ορίζοντές σου.

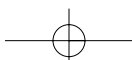
Κατά καιρούς θα σου δημιουργηθούν ερωτήματα όπως: Γιατί κάποιο έργο το οποίο οι ειδικοί παρουσιάζουν ως αριστούργημα μου είναι αδιάφορο ή μου δημιουργεί αποστροφή;

Θα πρέπει να ξέρεις ότι η αξιολόγηση ενός έργου είναι μια κρίση που στηρίζεται στην αισθητική ανάλυση, η οποία γίνεται με κάποια κριτήρια. Δεν είναι λοιπόν απαραίτητο να σου αρέσουν όλα τα αξιολογικά έργα. Αρκεί να μάθεις να τα πλησιάζεις και να συζητάς γι' αυτά, όπως θα ήθελες οι άλλοι να σέβονται τις δικές σου προτιμήσεις. Εξάλλου, ακόμα και η αποστροφή είναι ένα ανθρώπινο συναίσθημα και υπάρχει πάντα η πιθανότητα ο καλλιτέχνης να τη χρησιμοποιεί ως μέσο για να μεταδώσει το μήνυμά του.

Προτιμώ και αξιολογώ

 Τι πιστεύεις για την αξία της κλασικής τέχνης;

 Διάλεξε μια προσωπογραφία του ζωγράφου που σε εκφράζει και προσπάθησε να την αντιγράψεις με τη δική του τεχνοτροπία αντικαθιστώντας το πρόσωπο της εικόνας με το δικό σου (εικ. 340).

Τι θυμάμαι

- Ποια είναι η βασικότερη προσφορά ενός μουσείου κατά τη γνώμη σου;
- Ποια είναι τα προσωπικά οφέλη που αποκομίζουμε από το μουσείο και πώς επηρεάζει την καλλιτεχνική μας δημιουργία;
- Γιατί χρειάζεται η ανάλυση του εικαστικού έργου;
- Ποια είναι τα κυριότερα στοιχεία που παρατηρούν οι ειδικοί;
- Με ποιους τρόπους μπορούμε να προσεγγίσουμε ένα έργο τέχνης;
- Ποια είναι η διαφορά της προτίμησης απ' την αξιολόγηση;
- Διάλεξε απ' το βιβλίο σου τα έργα που θα ήθελες να έχεις στο δωμάτιό σου και σύγκρινέ τα. Συσχετίζοντας τα κοινά τους χαρακτηριστικά, τα συναισθήματα που σου προκαλούν και τα μηνύματά τους, προσπάθησε να βγάλεις κάποια συμπεράσματα για τις προτιμήσεις σου.
- Τι πιστεύεις για την αξία του εξπρεσιονισμού;

341. X. Μουρ «Λεπίδα μαχαιριού» 1976 μπρούντζος ύψος 162cm.

Χένρυ Μουρ: (1898-1986) Άγγλος γλύπτης. Οι επιρροές του προέρχονται από την πρωτόγονη και αρχαϊκή τέχνη από τα έργα των Τζιόττο, Μπρανκούζι και Πικάσο. Πηγές έμπνευσης για τον καλλιτέχνη υπήρξαν επίσης η ελληνική κλασική τέχνη, τα κυκλαδικά ειδώλια (εικ. 341). Αυτό που τον ενδιέφερε ήταν να δώσει στα έργα του την αίσθηση της ζωτικότητας. Οι ξαπλωμένες του μορφές αποκαλύπτουν το χώρο που είναι κλεισμένος μέσα στον όγκο και αποτελούν σύμβολα της γονιμότητας. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι ξαπλωμένες μορφές παίρνουν γιγάντιες διαστάσεις και πολλές φορές παρουσιάζονται διαιρεμένες.

11 Εικαστικό κουίζ

Μπορείς να αναφέρεις πέντε πηγές απ' όπου οι καλλιτέχνες αντλούν τις ιδέες τους;

Τι σχέση έχει η μορφή ενός έργου (υλικά, πλαστικά μέσα) με το περιεχόμενό του (ιδέα, μήνυμα);

346. Πολυμήδης ο Αργεΐος «Βίτων» κούρος μάρμαρο ύψος 216cm.

342.

Ποιες περιόδους της Ελληνικής τέχνης έμαθες;

Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της κάθε περιόδου;

Κατάταξε μερικά από τα έργα που εικονίζονται στο δισέλιδο αυτό στην περίοδο που ανήκουν.

343. Λευκή λήκυθος

344 Σπαθάρης «Ο Καραγκιόζης Μεγαλέξανδρος»

345. Ελεφάντινα κεφάλια του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου μικρού μεγέθους

Θυμάσαι τα ονόματα των κυριότερων μερών του Παρθενώνα;

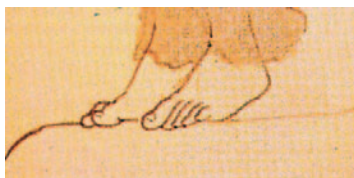
Ποια είναι η αξία της αρχαίας τραγωδίας κατά τη γνώμη σου;

Ποια από τα έργα που εικονίζονται είναι ζωγραφικά, ποια είναι γλυπτά, χαρακτηριστικά, κεραμικά;

Ποιο κεραμικό ανήκει στη γεωμετρική εποχή;

Τι είδους ρυθμούς διακρίνεις σ' αυτό;

Με ποιο τρόπο η γραμμή ερμηνεύει το χώρο και τον όγκο στην εικόνα 347;

347. Λεπτομέρεια από λευκή λήκυθο περ.440

348. Ύψος 155cm.

